

УДК 327(460):(213.522.2) «1881/1976»

Поспелов А.С.,

к.і.н., доцент, незалежний дослідник, andreas.pospelov@gmail.com

Україна, м. Одеса

ЗАХІДНОСАХАРСЬКА ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ВІДНОСИНИ (1881–1976 РР.)

У статті показані аспекти політики Іспанії в Західній Сахарі протягом усього періоду колоніального володіння цією територією. Аналізуються взаємини Іспанії з Францією у західносахарському питанні. Розглядаються аспекти протидії іспанським колоніальним заходам озброєних структур населення Західної Сахари. Розкриті міжнародні передумови війни в Західній Сахарі 1976–1991 рр.

Ключові слова: Західна Сахара, колоніальна політика, регіональні відносини, Фронт ПОЛІСАРІО, міжнародна проблема.

Постановка проблеми. Проблема Західної Сахари і безпосередньо пов'язаного з нею, втім замороженого з 1991 р. воєнного конфлікту в цьому неадміністративному регіоні Африки є на сучасний момент одним із самих болючих міжнародних питань. Болючого настільки, що всі варіанти вирішення проблеми Західної Сахари, що виходили з під пера вчених, дипломатів і політиків з багатьох країн світу та міжнародних організацій починаючи з 1975 р. досі залишаються лише теоретичними побудованнями чи історичною даністю. Загроза чергового спалаху війни між Королівством Марокко проти унікального державного утворення «паралельного» типу (*авторський термін*) – Сахарської Арабської Демократичної Республіки (САДР) не знята з порядку денного й на кінець 2019 р. Війни, яка по своїм міжнародно-політичним аспектам носить де-факто світовий характер, оскільки в тій чи іншій ступені всі великі держави зав'язані на проблемі врегулювання конфлікту в Західносахарському регіоні Африки. Втім, по військовим і геополітичним аспектам, конфлікт в Західній Сахарі ніколи не був локальним. Через пряме задіяння в ньому Алжиру, на теренах якого, коло міста Тінденфу з 1976 р. реально існує САДР, він має виключно регіональний характер і прямо зачіпає інтереси Іспанії, Марокко, Алжиру, Лівії, Мавританії та кількох інших країн.

Мета статті. Враховуючи надзвичайну складність адекватного врегулювання конфлікту в Західній Сахарі на сучасному етапі, вкрай важливим є аналіз історичних подій, які безпосередньо сприяли виникненню як проблеми Західної Сахари так і небезпеки протікання протягом 1976–1991 рр. і потенційної загрози відновлення у бідь який момент власне воєнного конфлікту в Західній Сахарі. Саме тому слід звернутися до політики Іспанії в Західній Сахарі, що була колонією Мадриду з 1881 по 1975 рр., рівно як вдатися і до нехай конспективного, в межах стандартної наукової статті, втім неупередженого аналізу пов'язаних з цим регіональних відносин.

Виклад основного матеріалу. В останній третині XIX століття, у зв'язку з послабленням інтересу Іспанії до Латинської Америки й до Філіппін, почався плано-мірний процес встановлення іспанського панування в Західній Сахарі. З цією метою в 1876–1884 рр. були створені різноманітні організації для «наукового дослідження» та економічного вивчення цієї території. Так, Іспано-африканська торговельна кампанія зі штаб-квартирою в Барселоні, ухваливши угоду з місцевими пле-

менами, побудувала у Вілья-Сіснерос рибальську базу та порт, встановила постійний зв'язок між узбережжям Західної Сахари з Іспанією по морю. А у 1885 р. туди прибув озброєний іспанський загін задля «захисту порту від ворожнече налаштованих племен» [4, с.92].

Між тим, ще в 1881 р. іспанці почали послідовно захоплювати Західну Сахару, що призвело до конфлікту з французами, англійцями та марокканськими султанами, які в свою чергу теж претендували на цю територію. «Збуджені економічними й шовіністичними настроями й міркуваннями, іспанці встановили свій контроль над узбережжям Сегіст-ель-Хамра (королівським декретом 1886 р. Мадрид оголосив свій протекторат над мисом Бланко в Марокко до мису Бахадор). Їхня присутність на Канарських островах не дозволяла англійцям здобути плацдарм на узбережжі. Французи ж перебували на острові Аргін біля мису Блан. Іспанці побоювалися встановлення французького контролю над узбережжям [8, р.14].

Однак французи були зайняті покоренням Марокко й Мавританії, що дозволило іспанцям достатньо легко з 1884 р. здійснити поступову окупацію Ріо-де-Оро. У 1887 р. Іспанія проголосила своїм володінням 150-мильну полосу від морського узбережжя Ріо-де-Оро, а усю провінцію сферою своїх інтересів [4, с.93].

Після іспано-американської війни 1898 р., Мадрид приступив до масштабної колонізації Західної Сахари, розраховуючи не те, що в подальшому, ця територія стане плацдармом майбутнього просування Іспанії в Африку. Крім того, Західна Сахара розглядалася іспанськими дипломатами як суттєвий козир у політичному протистоянні з Францією в Північній Африці.

27 червня 1900 р. була підписана франко-іспанська конвенція, яка визначила кордон між французькою Мавританією та Іспанською Сахарою, що в той час вже офіційно визнавалася колонією Іспанії [8, р.15]. У 1904 та 1912 рр. були підписані нові іспано-французькі угоди, які визначили кордон між Іспанською Сахарою та Французькими Марокко й Алжиром [4, с.93].

Втім, не дивлячись на підписання трьох вищезазначених угод, суперництво між французами, що захопили Алжир й Марокко та іспанцями, які встановили свій контроль над Західною Сахарою продовжилося. Це в якійсь мірі сприяло лідерам боротьби за національне визволення Західної Сахари організацію спротиву колонізаторам. Одним з найвидатніших борців за визволення Західної Сахари від іспанців був шейх Ма ель-Ейнін

(справжнє ім'я – Мухамед Мастафа 1838–1910 рр.) [7, р.56].

Ма ель-Ейнін (або ал-Айнін) виступив фактично реформатором Західної Сахари, оскільки його діяльність була спрямована на поліпшення життя кочовиків. Побудувавши місто Смара, він зміг організувати сахарські племена на боротьбу з іспанцями, домовившись до того ж з марокканським султаном Муле Хассаном (1873–1894 рр.) про підтримку. Останній, надавав ель-Ейніну зброю, а у 1887 р. надав йому титул «халіф пустелі».

Французька експансія у східному Марокко змусила кочовиків об'єднатися навколо ель-Ейніна, який у 1890 р. оголосив Франції «священу війну». В той же час, його загони не припиняли активної боротьби і проти іспанців.

Легалізація іспанського контролю над Західною Сахарою та посилення міці французьких та іспанських колоніальних військ у цьому районі, змусило Ма ель-Ейніна у 1909 р. залишити Смару недобудованою й створити нову базу у вільних зонах Марокко. В 1910 р. Ма ель-Ейнін проголосив себе Махді. Здобувши кілька перемог, 23 червня 1910 р. загони Ма ель-Ейніна були розбиті іспанцями, а через чотири місяці Махді помер. Втім, боротьба сахарців на цьому не припинилася. Після підписання угоди між Іспанією та Францією про протекторат над Марокко у 1912 р., син ель-Ейніна, ель-Хайба проголосив себе Махді й згуртував навколо себе групу однодумців. Вони встановили свій контроль над усією Західною Сахарою. Наприкінці 1912 р. 5-тисячне військо ель-Хайби увійшло з триумфом у Маракеш.

Саме тоді, французи застосували тактику „розділяй та володарюй”. Вони почали розпалювати міжплемінну різанину, що допомогло їм не тільки розгромити ель-Хайбу, але й здійснити кілька каральних експедицій на терени Західної Сахари. Під час однієї з них, повністю була знищена Смара, а сам шейх загинув. Втім, нащадки та прихильники шейха продовжили супротив французам й іспанцям до 1933 р. [4, с.93-94; 7, р.57].

К 1930-м рр. Іспанці вже міцно закріпилися в Західній Сахарі. Вони заснували місто Ель-Аюн, по новому відбудували та сильно укріпили Смару й кілька інших фортець. В 1934 р. Західна Сахара була розділена дві провінції: Сегіет-ель-Хамра на півночі зі столицею Ель-Аюн та Ріо-де-Оро на півдні зі столицею Вілья-Сиснерос (або Дакла).

Під час Громадянської війни в Іспанії у 1936–1939 рр., Західна Сахара перетворилася на місце заслання ворогів франкістського режиму, а деяких сахарців франкістам вдалося рекрутувати у свою армію. Вони приймали участь у наступі на республіканський Мадрид у 1938 р.

В 1940 р. було сформовано військовий уряд Іфні – іспанського анклав у Марокко та Західній Сахарі. Саме тут, колоніальні власті проводили політику асиміляції, намагаючись поступово інтегрувати заморські території з метрополією. Заохочувалася міграція іспанців в Сахару. Переселенцям надавалися великі привілеї, що дало свої результати – к 1975 р. в Західній Сахарі мешкало 35 тисяч іспанців [6, с.276].

Колоніальна адміністрація вдавалася до всіляких засобів, аби заохотити західних сахарців до неприйнятних їм буржуазним звичаям й поглядам, нав'язати

кочовикам християнську мораль. Разом з тим, расова та соціальна прорва між європейцями та корінними мешканцями Західної Сахари не звужувалась. Для іспанців араби та бербері залишалися «ель-моро» (маврами), чорношкірі африканці – «ель-негро». В колонії не видавалося жодної газети, діяла лише початкова школа (тільки 92 сахарця були охоплені середньою освітою й 51 вчився у коледжі) [4, с.94].

У 1947 р. в містечку Бу-Краа, що в 70 км на південному сході від Ель-Аюна були відкриті значні родовища фосфатів, запаси яких оцінювалися у 10 млрд. тон (для порівняння у всьому світі розвідані запаси цього мінералу оцінюються у 40 млрд. тон). Загальна площа їх знаходження – 250 квадратних кілометрів.

З 1963 р. іспанська кампанія «Емпреса насьональ мінере дель Сахара» розпочала промислову розробку західносахарських фосфатів. Щорічний видобуток фосфатів досяг 5 млн. тон. Висока концентрація мінералу в руді (від 62 до 80%), сприятливе розташування пластів, близькість родовища до узбережжя океану, значно скорочують транспортні витрати й робили видобуток фосфатів високорентабельною. Причали Ель-Аюна, загальною довжиною 3 км, були спроможні приймати судна дедвейтом в 100 тисяч тон, причому руда в їх трюми подається транспортною стрічкою, безпосередньо з родовища. Прибуток від експорту фосфатів становив 7800 млн. доларів щорічно.

Окрім фосфатів, в Західній Сахарі розвідані родовища нафти, урану, золота, залізної руди, міді, ртуті, калійних солей, цинку та марганцю [9, р.208]. Саме ця обставина мала велике значення для Іспанії, яка робила все, щоб зберегти Західну Сахару за собою, навіть не дивлячись на колосальні витрати й жертви, пов'язані з боротьбою проти місцевих мешканців. Саме з цією метою, діяла й іспанська політика розколу верхівки сахарської спільноти. І вона приносила свої плоди. Так, одні племені вожді стали виступати за надання країні незалежності, інші вважали можливим зберегти іспанський протекторат. Треті були прихильниками проамериканської орієнтації, а в той же час на півдні були сильні ідеї воз'єднання зі спорідненими племенами Мавританії [4, с.94].

Проголошення в 1957 р. незалежності Марокко викликало новий спалах національно-визвольного руху в Західній Сахарі. Під певним впливом марокканської партії Істікляль була створена Визвольна армія Західної Сахари, яка витіснила колонізаторів до узбережжя. Це змусило іспанців укріпитися в прибережних містах, віддавши контроль над більшої частиною Західної Сахари повстанцям.

Однак в листопаді 1957 р. наступ загону в 2500 добре озброєних Марокко сахаравітів (борців за незалежність Іспанської Сахари) було зупинено підрозділами Іспанського іноземного легіону [5, с.57].

Не дивлячись на війну в Алжирі, Франція надавала допомогу Іспанії у боротьбі з сахарським національно-визвольним рухом (операція «Помело»), виставивши 10 тисячний контингент своїх військ [1, с.762].

Сумісними зусиллями, французькі та іспанські війська й колоніальна влада розробили та втілили у життя дві сумісні масштабні каральні операції проти Визвольної армії Західної Сахари (в листопаді-грудні 1957 р. та

у січні-березні 1958 р.) за участю більш ніж 15 тисяч солдатів та майже 100 бойових літаків іспанської авіації НА-1112 (копії німецького Хе-111) та С.2111 (копії німецького Ме-109), які відмінно показали себе [2, с.51-52].

В результаті цих операцій, національно-визвольний рух Західної Сахари був розгромлений, а місцеве населення, яке до того ж перенесло великі втрати, було розорено. Частина його врятувалася у пустельних районах країни, а інша частина перейшла на терени Марокко [7, р.71]. Втім, не дивлячись на цю «перемогу» Іспанія вимушена була тримати в Західній Сахарі 80 тисяч солдатів й офіцерів аж до смерті генералісімуса Ф. Франко [1, с.762].

Іспанська влада, після повстання 1957–1958 рр. вимушена була повернути Іспанське Південне Марокко вже незалежному Марокканському королівству, а залишену частину колонії перетворити у 1961 р. на заморську провінцію Іспанії [4, с.95].

З 1965 р. проблема деколонізації Західної Сахари становиться предметом активного обговорення в ООН. 16 грудня 1965 р. Генеральна Асамблея ООН закликала уряд Іспанії «негайно здійснити усі необхідні міри для деколонізації цієї території». XXI сесія Генеральної Асамблеї ООН в грудні 1966 р. прийняла резолюцію, що закликала Іспанію провести референдум під егідою ООН з тим, щоб надати населенню Іспанської Сахари можливість вільно здійснювати своє право на самовизначення [6, с.273].

Тоді ж сесія ради міністрів Організації Африканської Єдності (ОАЄ) прийняла резолюцію, яка закликала «підтримати зусилля спрямовані на визволення усіх африканських територій, що знаходяться під іспанським володарюванням» Аналогічні резолюції з боку ООН мали місце в 1968 та 1970 рр., але Мадрид на них не реагував [4, с.95]. Навпаки, іспанці намагалися утримати Західну Сахару й свої позиції в регіоні. Тому Іспанія прискорювала створення в Західній Сахарі уряду зі своїх прихильників з боку місцевих мешканців.

11 травня 1967 р. був створений новий регіональний політичний орган Джемаа (Рада), який зовнішньо мав вигляд цілком традиційної інституції самоврядування. Насправді ж, Джемаа не тільки не відображала реального представництва племен, але й не мала реальної влади. Крім того, іспанці зорганізували так звану Сахарську єдину національну партію й збиралися провести референдум за участю лояльно налаштованих до них мешканців [7, р.69].

В спір про подальшу долю Західної Сахари стали втручатися й сусіди цієї території – Алжир, Марокко, Мавританія. Їх позиції на перших етапах співпадали, що було зафіксовано у мароккансько-мавританській угоді від травня 1970 р. й на трьохсторонній зустрічі в Нуадібу (Мавританія) у вересні того ж року, та в Агадірі (Марокко) в липні 1973 р., де представники цих держав висловились за поважання спрямовання мешканців Західної Сахари на самовизначення, проведення там референдуму під егідою ООН й створення комітету по спостережанню за деколонізацією.

Однак в Марокко існувала впливова політична течія, представники котрої заявляли про історичні права їх країни на цю іспанську колонію. Особливо активно

діяли лідери партії Істікляль, після досягнення незалежності Марокко, які проповідували ідею «Великого Магрибу». Він повинен був включати в себе Західну Сахару, Мавританію, північно-західну частину Малі та частину Алжиру. Вони заявляли, що довгий час сахарські племена вважали себе підданими шеріфської династії Марокко, й підкріплювали свою точку зору низькою документів, починаючи від тексту присяги королю вождів племен й закінчуючи податковими актами.

Втім і Мавританія, спиралася на факти минулого. Звертаючись у 1957 р. «від Атлантики до Азонаду і от річки Дра до берегів Сенегалу», мавританські керманічі включили у «свій» район населення Іспанської Сахари, західних теренів Алжиру й Малі, південну частину Марокко, а в листопаді 1971 р. один мавританський тижневик опублікував карту, на якій була відображена ця позиція.

Тільки Алжир не висовував ні яких намагань на Західну Сахару. Його лідери заявили про підтримку права сахарського народу на самовизначення, підтриманого рішенням ООН та ОАЄ [4, с.95]. Така позиція Алжирської Народно-Демократичної Республіки (АНДР) дозволила лідерам Марокко та Мавританії провести на засіданні Ліги Арабських Держав (ЛАД) в жовтні 1974 р. яка відбулася в Рабаті (Марокко) резолюцію, по котрій Марокко та Мавританія – «Дві країни, яких стосується майбутнє Західної Сахари». Після цього, представники Алжиру перестали приймати участь у засіданнях трійки й направили свої зусилля на підтримку нового національно-визвольного руху Західної Сахари [1, с.762].

Маневрування колоніальних властей й дипломатичні кроки сусідніх держав не змогли стримати розвиток національно-визвольного руху населення Західної Сахари, новий підйом якого почався в середині 1960-х рр. Одним з його лідерів став Мохамед Саїд Ібрахім Бассірі, або Бассірі, котрий в 1960-х рр. Створив Аван-гардну Організацію за визволення Сахари (ДОС).

Інша, більш рішуча й діюча підпільно організація була створена на початку 1970-го р. Мохамедом ель-Валі Улдес-Саїдом під назвою Фронт Національного Визволення Сахари [7, с.69]. Першою акцією фронту стало повстання в Ель-Аюні у травні 1970 р. Втім, воно було жорстоко придушено колоніальними військами Іспанії.

Окрім двох вищеназваних, на початку 1970-х рр. була створена ще одна не чисельна, проте, дуже впливова організація – Рух спротиву «Блакитних людей» (так по кольору свого одягу називали себе сахарські кочовики). Всі ці три організації, окрім невеликого Ель-Аюньського збройного повстання, зорганізували на початку 1970-х рр. в містах Західної Сахари низьку демонстрацій з вимогами надати країні незалежність [4, с.95].

На початку 1973 р. між керівництвом ДОС та Фронту Національного визволення Сахари була досягнута домовленість про об'єднання в єдину повстанську організацію. 10 травня 1973 р. така організація була створена під назвою Народний фронт Визволення Сегіет-ель-Хамра та Ріо-де-Оро, або просто Фронт ПОЛІСАРІО (Frente Popular para la liberacion de Sakiet el Hamra and Rio de Oro).

З самого початку свого існування, Фронт ПОЛІСАРІО підкреслював свій народний, а не націоналістичний ха-

ракти й намагався представляти більшість населення Західної Сахари [7, р.69-70]. Фронт ПОЛІСАРІО вже в травні 1973 р. розгорнув активні бойові дії проти іспанських колоніальних військ, використовуючи зброю, що через Лівію надавав сахарським повстанцям Радянський Союз та інші соціалістичні країни. На теренах Алжиру, біля міста Тінденфу були створені бази Фронту ПОЛІСАРІО, де під керівництвом лівійських, алжирських, радянських та східногерманських військових спеціалістів проходили підготовку сахарські бійці.

В вересні 1973 р., після кількох успішних військових акцій бійців Фронту ПОЛІСАРІО, іспанський уряд надав Західній Сахарі статус тимчасової автономії та визначив термін, коли Іспанія назавжди покине Західну Сахару – 28 листопада 1976 р.

В осені 1974 р. уряд Іспанії заявив про свою згоду провести у 1975 р. під егідою ООН референдум, про майбутній статус Західної Сахари. В ньому повинно було взяти участь 74 тисячі місцевих мешканців. Однак референдум не відбувся. Керівники Марокко та Мавританії, посилаючись на доводи історичного, географічного та етнічного характеру, знов виступили з претензіями на Іспанську Сахару, які вони висували і раніше. Уряди двох країн вимагали від Мадриду розділити на південну (мавританську) та північну (марокканську).

З цією метою в 1974–1975 рр. уряд Марокко здійснив широкий дипломатичний наступ, намагаючись визнання своїх прав на Іспанську Сахару. А у спеціальній резолюції, що була прийнята в серпні 1975 р. на IV з'їзді правлячої Партії Мавританського народу, підкреслювалося спрямованість Мавританії на продовження політики «спрямованої на визволення й повернення до матері-батьківщини Західної Сахари».

Приводом до подальшого загострення суперечностей стосовно Західної Сахари, стало прийняте 16 жовтня 1975 р. «Консультативне висновку» Міжнародного суду в Гаазі, куди питання про цю територію був переданий Генеральною Асамблеєю ООН. В цьому документі говорилося, що Західна Сахара до моменту приходу туди колонізаторів була «нічиєю землею» (*terra nullis*), а її населення підтримувало історичні зв'язки з королем Марокко та племенами Мавританії, що однак не означало, що в попередні часи ці країни мали по відношенню до Західної Сахари свій «територіальний суверенітет» [3, с.41]. На думку представників Міжнародного суду, ці зв'язки не можуть перешкодити здійсненню населенням Західної Сахари свого права про самовизначення [6, с.273].

Втім, подібне тлумачення історичних фактів, та посилення на висновок Міжнародного суду надало підстави королю Марокко Хасану II знов заявити про законність прав його королівства на Західну Сахару. В тому ж місяці був zorganizований так званий «зелений марш»: 350 тисяч незброєних марокканців, розмахуючи книжечками Корана, підійшли до західносахарського кордону. Для підтримки цього маршу був створений спеціальний фонд, масовим тиражем випущена платівка пісень на честь маршу. З Єгипту, Тунісу, Йорданії та інших арабських й мусульманських країн в Марокко почали прибувати загони добровольців для участі у мирному поході з метою приєднати Західну Сахару до Марокко.

Учасників маршу на кордоні зустріли іспанські війська, але закінчений він був лише після особистого наказу Хасана II, котрий сподівався на дипломатичне вирішення західносахарської проблеми [10, р.176].

23 жовтня 1975 р. Рада Безпеки ООН, намагаючись призупинити кровопролиття, запропонувала Генеральному Секретареві ООН розпочати консультації з усіма зацікавленими сторонами, до яких було прийнято звернення проявити стриманість.

6 листопада 1975 р. перші колони марокканців переткнули кордон з Західною Сахарою. Іспанські війська отримали наказ командування перешкодити «вторгненню». Виникла небезпека кровопролиття, але справа була припинена дипломатичним шляхом. В Мадриді почалися переговори між Іспанією, Марокко та Мавританією.

14 листопада 1975 р. в Мадриді було підписано іспано-мароккансько-мавританська угода про передачу Іспанією Західної Сахари під сумісне управління Марокко та Мавританії. Втім, до 28 лютого 1976 р., тобто до моменту виведення іспанських військ, тимчасове управління теренами Західної Сахари повинно було організовуватися шляхом співробітництва з іспанського губернатора, Джемаа й віце-губернаторами, що призначалися урядами Марокко та Мавританії [7, р.72]. Алжир виступив з різкою критикою мадридської угоди, виходячи з того, що воно не враховувало позиції АНДР у даному питанні й представник цієї держави не був запрошений до Мадриду. В той же день, на територію Західної Сахари були введені війська Мавританії та Марокко. В авангарді марокканських військ йшла еліта збройних сил країни – 1-ша повітряно-десантна піхотна бригада [5, с.154].

Рішення мадридської зустрічі викликали негативну реакцію Фронту ПОЛІСАРІО, який мав значне число прихильників у Джемаа. 28 листопада 1975 р. члени Джемаа, що підтримували Фронт ПОЛІСАРІО, а також представники кількох племен, зібравшись у населеному пункті Гельта-Заммур, оголосили про розпуск Джемаа й визнання Фронту ПОЛІСАРІО єдиним представником народу Західної Сахари. Тоді ж був створений Тимчасова Сахарська Національна Рада (ТСНР) в завдання котрій поставили підготовку проголошення незалежної сахарської держави й організацію її політичних структур [7, р.74].

На підтримку народу Західної Сахари на самовизначення знов висловилися в грудні 1975 р. Генеральна Асамблея ООН, яка закликала прийняти міри з тим, щоб дозволити мешканцям Західної Сахари вирішити питання про своє майбутнє в умовах повної свободи та у атмосфері миру й безпеки. Однак, до того часу ситуація в Західній Сахарі значно ускладнилася: крупні підрозділи марокканських військ зайняли усю північну частину країни з містами Ель-Аюн та Смара. Мавританія ввела свої війська у місто Гюера на крайньому півдні Західної Сахари, а в подальшому окупували увесь південь країни [3, с.42].

В січні 1976 р. Іспанія, на підставі іспано-мароккансько-мавританської угоди від 14 листопада 1975 р. вивела свої війська з Західної Сахари. А 26 лютого 1976 р. офіційно заявила в ООН про остаточне припинення там своєї присутності й передачі адміністративних функцій стосовно цієї території Марокко та Мавританії.

Висновки: В результаті всіх вище зазначених політичних і військових подій, 28 лютого 1976 р. в Ель-Аюні був спущений іспанський прапор і таким чином Іспанія офіційно пішла з Західної Сахари. Однак за день до цього, 27 лютого 1976 р. в населеному пункті Бір-Лахлу ТСНР та Фронт ПОЛІСАРІО проголосили створення Сахарської Арабської Демократичної Республіки (САДР). Її розвиток, боротьба проти агресії Мавританії та Марокко, а також зіткнення з Францією й Алжиром, становлять інший, найбільш яскравий, героїчний і трагічний етап історії Західної Сахари. Оскільки це є предмет нашого окремого і ретельного розгляду в подальшому, на завершення даного матеріалу обмежимось лише представленням авторської періодизації бойових дій Фронту ПОЛІСАРІО безпосередньо під час воєнного конфлікту в Західній Сахарі, який саме і розпочався з подій вище нами наведених.

– 1-й етап (10 травня 1973 – 14 листопада 1975 рр.) – проти Іспанії;

– 2-й етап (14 листопада 1975 – 10 липня 1978 (перемір'я) – 5 серпня 1979 р. (мир) – проти Марокко та Мавританії, з головними зусиллями (до 10 липня 1978 р.) проти Мавританії. В цей період йшли доволі слабкі (низької інтенсивності) боєві дії між Алжиром та Марокко. Саме це дозволило Фронту ПОЛІСАРІО зосередитися на розгромі Мавританії. Крім того, у 1977–1978 рр. проти Фронту ПОЛІСАРІО на боці Мавританії діяв контингент (експедиційний корпус) французьких військ, головним чином авіація.

– 3-й етап (1979–1983 рр.) – період активних бойових дій проти Марокко.

– 4-й етап (1983–1985 рр.) – період суттєвого погіршення взаємин Фронту ПОЛІСАРІО з Алжиром і бойові дії проти збройних сил АНДР як на теренах Західної Сахари, так і на території Алжира, при війні з Марокко, що продовжувалася вестися, однак з меншою інтенсивністю.

– 5-й етап (січень 1985 – 1 вересня 1991 р.) – активна фаза бойових дій проти Марокко, при ініціативі й перевагах збройних сил саме Марокко, однак при новій підтримці Фронту ПОЛІСАРІО з боку Алжиру.

– 6-й етап (з вересня 1991 р. до наших днів) – період (спроба) дипломатичного врегулювання конфлікту з епізодичними бойовими діями проти Марокко, практично без підтримки ззовні.

Література

1. Дюрозель Ж.Б. Історія дипломатії від 1919 р. до наших днів. – К.: Основи, 1995.
2. Котловский А. Послевоенные ударные самолёты. – К.: Архив пресс, 1997. – Ч. 1.
3. Кууз А. Проблема Западной Сахары // Азия и Африка сегодня. – 1978. – № 7.
4. Малышева Д.Б. Западная Сахара // Вопросы истории. – 1983. – № 8.
5. Мишелети Э. Элитные вооружённые силы. – М.: Полярис, 1998.
6. Страны мира. 1988. Краткий политико-экономический справочник / Под редакцией Н.А. Полякова. – М.: Политиздат 1988.
7. Bontem K.La guerre du Sahara occidental. – P.: Presses univ. de France, 1984.
8. Gupta R. Saharawi society: transition resistance and POLISARIO. – New Delhi: Patriot publication, 1988.
9. Global resorces and international conflict: environmental factors in strategic policy and action. – Oxford: Univ. Press, 1986.
10. Wener J.B. The Green March in historical perspective // The Middle East Journal. – 1979. – №1.

References

1. Durosel J.B. Istorija diplomatii vid 1919 roku do nfnshch dniv. – K.: Osnovy, 1995.
2. Kotlovskiy A. Poslevoennye udarnie samoloty. – K.: Archiv press, 1997. – Ch. 1.
3. Kuuz A. Problema Zapadnoy Sachary // Azia i Africa segodny. – 1978. – № 7.
4. Malisheva D.B. Zapadnaya Sachara // Voprosy istorii. – 1983. – № 8.
5. Mischeletti E. Elitniye vooruzonnie sili. – M.: Polaris, 1998.
6. Strany mira. 1988. Kратkiy politiko-ekonomicheskij spravochnic / Pod redakciey N.A. Polyakova. – M.: Politizdat, 1988.
7. Bontem K.La guerre du Sahara occidental. – P.: Presses univ. de France, 1984. – p. 56.
8. Gupta R. Saharawi society: transition resistance and POLISARIO. – New Delhi: Patriot publication, 1988. – P. 14.
9. Global resorces and international conflict: environmental factors in strategic policy and action. – Oxford: Univ. Press, 1986. – p. 208.
10. Wener J.B. The Green March in historical perspective // The Middle East Journal. – 1979. – №1. – p. 176.

Pospelov A.S.,

Ph.D., Candidate of Historical Sciences (Ph.D.), independent researcher, andreas.pospelov@gmail.com

Ukraine, Odesa

WESTERN SAHARAN POLICY OF SPAIN AND REGIONAL RELATIONS (1881-1976)

The article discusses aspects of Spain's policy in Western Sahara throughout the colonial period. Spain's relations with France in the Western Sahara are analyzed. Aspects of counteraction to the Spanish colonial measures of armed structures of the population of Western Sahara are considered. International prerequisites for the war in Western Sahara 1976–1991 revealed

Key words: *Western Sahara, colonial politics, regional relations, Front POLISARIO, international problem.*